

Miděni (pseudonym *Miloše Dërdë Nikollly*, 1911—38), veliký básnický zjev s ostrým sociálním viděním, jenž stojí u kolébky albánské socialistické poezie. Jeho jediná básnická sbírka *Varge të lira* (Svobodné — volné verše) se dostala na veřejnost až v druhém, posmrtném vydání z roku 1944.

Osudy žijících spisovatelů literárně činných již před válkou se v této rozhodující době rozcházejí. Někteří z nich se po roce 1945 odmlčují. K slovu se dostávají především zbylí spisovatelé z realistické „generace roku 35“, kteří již před válkou byli hlasateli sociálního pokroku, dále ti, kteří vstoupili do literatury za války, většinou v partyzánských řadách, a konečně autoři nejmladší.

Největší pozornosti se v literatuře posledních patnácti let přirozeně těšila válka, partyzánský boj a budovatelská tematika. Opěvuje se mír, strana, Sovětský svaz. Množí se pohledy do blízké i daleké minulosti Albánie. S novou naléhavostí se hlásí i témata, která nejsou již v albánské literatuře nová, jako boj proti pověrám a škodlivým zvykům, odumírání a likvidace krevní msty, boj o zrovnoprávnění ženy apod. Podle okolností a potřeb sahá se k nejrozmanitějším literárním formám, od popěvků a písní až — to později — k románům, poemám, dramátům, které jsou nyní jako vůbec všechny rozsáhlejší žánry v popředí zájmu albánských autorů.

Česky vyšly válečné vzpomínky *M. Šehua*, nyníjšího předsedy rady ministrů ALR, Za svobodu Albánie. Z drobných prací *Š. Musaraje* byl u nás uspořádán a přeložen výbor S albánskými partyzány (1951). Povídka *A. Čačho* Vzali nám střechu nad hlavou vyšla v knize reportáží P. Courtada Albánie (Praha 1951). O tónech převládajících v poezii si lze utvořit představu z překladů uveřejněných roku 1953 ve sbornících *Poezie zbraň pravdy*, *Písně přátel* a v *Pilařově Albánském zápisníku*. Na některých našich menších scénách byla uvedena dramata *K. Jakovy* *Naše země* (1954) o zemědělské reformě a *Halila Hajrija* (1950) z albánské minulosti.

Všechna díla nestojí ovšem na stejné úrovni a je vsutku pestrá škála mezi opravdovými uměleckými úspěchy a neméně opravdovými uměleckými prohrami, kterých není málo a před kterými neuchránilo albánskou literaturu ani to, že se většina spisovatelů brzy po válce

V listopadu roku 1944 osvobodily partyzánské brigády Tiranu. Skončil ozbrojený boj albánského lidu, vedeného komunistickou stranou (nyní Albánská strana práce), proti fašistickým a nacistickým okupantům i domácí reakci a zároveň i staletý boj za albánskou národní a státní nezávislost. Roku 1946 byla vyhlášena republika a provedena zemědělská reforma. Albánie, tehdy polofeudální, nejzaostalejší země Evropy, kde turecké panství i pozdější protilidové vlády bejů uchovaly poměry téměř středověké, s hospodářstvím za války zničeným, dala se na cestu k socialismu.

Druhá světová válka je přelomem i pro albánskou literaturu, jejíž moderní období začíná v podstatě až v posledních čtvrtině 19. století. V oněch osmi desetiletích dělicích dnešek od konce let sedmdesátých, doby rozmachu albánského národního obrození, je směšnán společenský a kulturní vývoj odpovídající zhruba asi posledním sto padesáti letům společenského a kulturního vývoje našeho. Znamená to jistě velké vývojové zhuštění, pro nás neznámou koexistenci umělců jakoby různých epoch. Mnoha oklikami evropského literárního vývoje albánská literatura vůbec neprošla (některých byla ušetřena, o některé ochuzena).

Po roce 1945 je konec s literaturou, která buď starému režimu přímo sloužila, nebo k němu byla aspoň neutrální. Ta byla zčásti opožděným odvarem některých západoevropských směrů nebo pouhým ohlaselem lidové poezie albánské, zčásti však zahrnovala i některé individuality, jako byl například *E. Koliti*. Byla uřata větev reakční katolické literatury, kterou ovšem již dříve umělecky vyřídila smrt pátera *Dërdë Fišty* (1871—1940), opěvovatele staré kmenové severní Albánie. Smrt však kosila na obou stranách. Ještě před začátkem války umírá na tuberkulózu

manifestačně přihlásila k heslům socialistického realismu. Takové literární vyznání je projevem sympatického odhodlání, nemůže ovšem nahradit osobní uměleckou zkušenost ani výhody vlastní delší tradice prozaické. Proto se albánská literatura musí vyrovnávat s běžnými dětskými nemocemi každé nové socialistické literatury zvláště obtížně. Příspěly k tomu jistě i těžké ztráty, které za války utrpěla literární mládež. Svě životy položili za vlast právě mnozí z nejnadanějších.

Jasným uměleckým ziskem jsou v poezii především ta díla, jejichž autoři se dovedli tvůrčím způsobem opřít o bohatou a dosud živou ústní lidovou slovesnost anebo o vospělou starší poezii domáci. Tak z folklóru čerpal Š. *Musaraj* v satirické skladbě *Epopeja e Ballit kombëtar* (Epopej Národní fronty, 1944), vydané ještě ilegálně, v níž odhalil zrádcovskou úlohu této reakční organizace, *L. Kodra* (1901), který do útlého svazečku *Vjersha* (Verše, 1945) o 21 číslech shrnul svou revoluční a vlasteneckou lyriku, epiku i překlady (například Internacionálu) z let 1919—45, *K. Jakova*, jenž v poemě *Herojt e Vigut* (Hrdinové Vigu, 1953) oslavil statečnou smrt malé partyzánské skupiny. Kodra se zároveň učil u velikého demokrata a dnes již klasického politického básníka biskupa *F. Noliho* (1882). V próze mají trvalejší hodnotu zatím spíše kratší práce, například některé povídky a novely *Dh. Šuteritiho*, *F. Daty* (podle jeho novely *Tana* z roku 1955 o přerodu albánské vesnice byl nedávno natočen první albánský celovečerní hraný film), *Z. Saka* a některých mladších. Avšak i mezi dosud vyššími romány se objevují díla, která dávají tušit, že dnešní průměrná úroveň prózy bude již v dohledné době stadiem zcela překonaným. To platí zvláště o vesnických románech *S. Spassa* (1913) nebo o románě *Hasta la vista!* (název je španělský: Na shledanou! — 1957) o albánských interbrigadistech od *P. Marka* (1913).

Samostatnou kapitolou je literární kritika. Zdá se, že v Albánii, kde se ještě dnes setkáváme v kulturním životě s mnohými jevy, jež nám často značně připomínají některé jevy našeho národního obrození, dostávalo se výhonkům nové literatury vcelku méně kritičtějšího pohledu, než bylo literatuře zdrávo. Jistě se nemýlíme, když řekneme, že další osudy albánského písemnictví, rozkvět

plnokrevného socialistického umění, závisí v neposlední řadě na rozvoji tvůrčí, nedogmatické, vědecky podložené marxistické literární kritiky. Avšak už dnes je více než jasno, že o zdravých základech poválečné albánské literatury pochybovat nemusíme.

*

Do Albánie se těžiště albánské literární tvorby definitivně přesunulo již v desátých letech našeho století, kdy po vzniku samostatného albánského státu v roce 1912 ztrácejí svůj význam ostatní literární střediska, totiž albánské kolonie v Itálii, na Balkáně, v Turecku, na Blízkém východě i v Severní Americe. Po roce 1945 se začaly vydávat albánské publikace, a to i literárního rázu, v samé blízkosti Albánie, v sousední Jugoslávii, kde je v oblasti kosovsko-metochijské a v Makedonii velmi silná albánská menšina. V roce 1957 vyšel v Prištině první román této literatury, jejíž jistá část je ovšem zapojena do dnešní oficiální jugoslávské ideologie.

V jiných zemích se nyní již albánská literatura téměř nepěštuje.